

Svensk-finskt militärt samarbete: Vad talar vi om?

Charly Salonijs-Pasternak
Karlis Neretnieks

Sverige och Finland har inlett ett militärt försvarssamarbete. Såväl den svenska som den finländska regeringen har tydligt uttalat att samarbetet länderna ska fördjupas. Det antyds att det ska omfatta hela skalan; fred, kris och krig. Hittills har dock svaren från politiker kring hur ett samarbete i krigstid skulle vara utformat varit svepande. Denna briefing diskuterar oklarheterna kring det svensk-finska militära samarbetet samt de problem som skulle kunna uppstå.

Charly Salonijs-Pasternak är Senior Research Fellow på finska Utrikespolitiska institutets globala säkerhetsprogram, inriktad på nordisk, transatlantisk och amerikansk säkerhetspolitik. Han har tjänstgjort på finska försvarsmaktens planeringsavdelning (J5) och är en aktiv säkerhetspolitisk debattör samt reservist.

Karlis Neretnieks, generalmajor (PA), bedriver idag analyser rörande säkerhet i Östersjöområdet. Han har tidigare varit rektor för Försvarshögskolan, operationsledare vid dåvarande Melnersta Militärområdet, brigadchef mm. KN är ledamot av Kungl. Krigsvetenskapsakademien.

Fördelarna med ett fördjupat samarbete i fredstid kan vara stora, exempelvis gällande övningar och gemensam anskaffning av materiel. Det är också uppenbart att till exempel utbyte av luft- och sjöövervakningsinformation skulle kunna vara av stort värde i många situationer. Men den helt avgörande frågan, vad ett fördjupat samarbete i krig skulle innebära, saknar svar, både på den politiska och militära nivån.

Svaret på frågan är inte självklart och sannolikt inte heller okontroversiellt. Innan samarbetet skrider längre borde därför de politiska beslutsfattarna i båda länderna tänka igenom de problem som kan vara förknippade med att föra ett gemensamt försvarskrig samt de utmaningar som kan finnas när fred ska återställas. Båda frågorna, när det gemensamma kriget börjar och hur vi garanterar att det också kan avslutas på ett för båda länderna acceptabelt sätt, är av central politisk betydelse. Potentiellt kan de också begränsa det militära agerandet

Hittills har svaret från de ansvariga på ovanstående frågor varit att alla situationer är unika, att vi inte kan ta ställning till potentiella problem på förhand men att god kommunikation och ömsesidigt förtroende kommer att klara upp eventuella frågetecken. Denna typ av substanslösa svar bagatelliserar de mest ödesdigra beslut våra länders politiker någonsin kan behöva ta – beslut om krig och fred. Frågan om ett svensk-finskt försvarssamarbete förtjänar mer utförliga svar än så.

Beroende på samarbetets form och påverkan på andra delar av ländernas utrikes- och säkerhetspolitik kan svaren på frågorna bli mer eller mindre lätta att hantera. Det mest robusta, dock osannolika, alternativet har vädrats av några finländska politiker: att Finland och Sverige i framtiden ska ha en gemensam utrikes-, säkerhets-, och försvarspolitik. Inom den ramen skulle de båda länderna logiskt och på lång sikt kunna bygga upp en gemensam militär.

En mer sannolik lösning är en formell militärallians där finländska och svenska styrkor leds av ett gemensamt överkommando. Denna Natoliktade modell skulle innebära att planer samordnas och att båda länders styrkor används mest optimalt i en given situation. Man skulle kunna räkna med att båda parter drar sitt strå till stacken – också när det gäller att bygga upp en försvarskapacitet där ländernas olika förmågor kompletterade varandra. Med denna modell kunde Finland exempelvis vara säkert på att svenska amfibieförband samordnat med finländska deltar i försvaret av Åland och att finländska stridsflygplan kan tanka och ladda (finländska) robotar som finns lagrade på svenska baser. Motsvarande, Sverige kunde vara säkert på att finländska stridskrafter deltar i att avvärja ett angrepp mot Gotland, till exempel genom att spärra Finska viken.

”Frågan kan destilleras till om de båda länderna är beredda att gå i krig av samma orsaker?”

En militärallians förutsätter dock att den svensk-finska motsvarigheten till Natos ”Artikel 5” måste vara mycket långtgående. Det räcker inte för länderna att hjälpa till med det man anser sig kunna bidra med. Här gäller det att ställa upp med de resurser man lovat, annars faller hela idén med gemensam planering och strid. Denna nivå av koordination skulle avsevärt begränsa den säkerhets- och militärpolitiska handlingsfriheten för båda länders regeringar.

Frågan kan destilleras till om de båda länderna är beredda att gå i krig av samma orsaker? Skulle Finland exempelvis gå i krig i ett fall där Ryssland ställer krav på Sverige att få ”låna” Gotland i samband med en kris i Östersjöområdet? Eller omvänt, är Sverige berett att gå i krig om Ryssland skulle ställa krav på Finland att få gruppera luftförsvssystem på finländskt territorium för att skydda baskomplexen i Murmanskregionen i samband med en kris i Arktis? Politikerna bör i nuläget vara mycket försiktiga med att uttala sig om hur långt de är beredda att driva det militära samarbetet mellan länderna. Här krävs mycket grundliga överväganden, som till del tycks saknas i dagsläget.

Ett sätt att komma till en gemensam ståndpunkt vore att genomföra ett antal kvalificerade militärpolitiska övningar, FISECMX , inte bara genom att föra samtal. Redan vid de första övningarna skulle resultaten med stor sannolikhet leda till tämligen obehagliga slutsatser, men det tyder bara på relevansen av att övningarna hålls.

Den militära nivån är skenbart lättare att hantera. Även om kulturerna är olika är både de svenska och finländska försvarsmakterna hierarkiska organisationer fyllda med professionella soldater och tjänstemän som nu är inriktade på nationellt försvar; planer kan göras, spel spelas och bra tillvägagångsätt utvärderas. Redan nu finns det orsak att tro att finländska och svenska flyg- och marinförband har kapacitet att utföra gemensamma operationer. Det finns goda förutsättningar för att på sikt kunna samverka i både kriser och krig.

Men även om finländska och svenska förband kan samverka, hur skall dessa samordnas (observera att förmåga till samverkan och samordning inte är samma sak) och på vilken nivå ska beslut fattas? Mycket tyder på att man i dagsläget fattar vissa beslut på politisk nivå i Sverige där de i Finland fattas av militär personal. Det tydligaste offentliga exemplet är att kommendören för den finländska försvarsmakten (motsvarande ÖB) troligen kommer att få mandat att efter ett enkelt telefonsamtal till Presidenten (som formellt är ÖB i Finland) kunna besluta om omedelbara repetitionsövningar med upp till 25 000 reservister. Hur

”Politikerna bör i nuläget vara mycket försiktiga med att uttala sig om hur långt de är beredda att driva det militära samarbetet mellan länderna. ”

skulle Sverige agera i en sådan situation, skulle beredskapen höjas även här? Kan det också inkludera gemensamma åtgärder. Om så, vem fattar besluten?

Till detta kommer frågan om hur militära operationer samordnas. Vem bestämmer hur tillgängliga resurser används i en situation där behov finns på flera platser samtidigt och det är uppenbart att framgång bara kan nås under förutsättning att resurserna kraftsamlas i endera riktningen (med risk för katastrofala utfall i den andra). Hur görs det eventuella valet mellan att avvärja ett angrepp över den finländska landgränsen eller ett landstigningsföretag över Östersjön riktat mot Sverige? Är detta ett politiskt eller militärt beslut? Kommer finländska militärer och politiker tycka samma sak som sina svenska motsvarigheter?

Eller för att gå än mer in i detalj: Hur och av vem samordnas mark-, sjö- och luftstriden om Åland måste försvaras? En operation som, utöver Åland, kommer att beröra såväl finländskt som svenskt land- och sjöterritorium samt båda ländernas luftrum. Det är en mycket praktisk och tidskritisk verksamhet som knappast kan ledas genom förhandlingar. Koalitionskrigföring har aldrig varit, och kommer aldrig att vara, lätt. Speciellt inte i koalitioner där det inte finns en klart dominerande partner som övriga måste anpassa sig till.

Även om frågetecknen kring hur Finland och Sverige skulle agera ståendes sköld vid sköld vid ett försvarskrig klaras upp återstår frågan om hur freden ska återställas. Alla krig tar slut någon gång, men under vilka villkor är freden acceptabel? Få krig slutar i en villkorslös kapitulering eller med solklara segrar. Finlands erfarenheter från tre krig är belysande. Det är sannolikt att ju lösare en "allians" är, desto större risk finns det att någondera part låter sina egna intressen styra. Annorlunda uttryckt; man lämnar den andre i sticket för att utfallet ska bli det minst dåliga för egen del. Även detta är en faktor att beakta vid överväganden kring samarbetet: hur beroende vågar länderna bli av varandra?

Små länder som inte hör till en formell militärallians måste upprätthålla en tillräcklig egen krigföringsförmåga för att bibehålla politisk handlingsfrihet om situationen så kräver. Ens egen förmåga får inte vara alltför beroende av vad samverkanspartnern kan bidra med, detta är speciellt viktigt om även de gemensamma krafterna ändå är begränsade.

Den slutgiltiga frågan blir därför om inte en proklamerad svensk-finsk samverkan i krig, som inte är en formell och trovärdig allians med tydliga gemensamma säkerhetspolitiska mål, innehåller fler problem än det löser? Möjligen kan en eventuell angripares kalkyler påverkas av att han riskerar att möta båda ländernas stridskrafter, en "fleet in being" effekt – men det är inte på något vis självklart att så blir fallet.

”Koalitionskrigföring har aldrig varit, och kommer aldrig att vara, lätt”